

Mycket mera än Matisse

Sundström & Björkman transform the Qvist Collection

Härnösands konsthall, till 30 aug.

På Waldemarsudde i Stockholm låter man i sommar nio elever vid Kungliga konsthögskolan välja sina favoriter ur museets samlingar och ge sig in i dialoger med de äldre verken. Men jag beger mig till Härnösands konsthall där konstnärerna Maria Sundström och Janne Björkman på ett likartat sätt fått tillträde till donationen i den Qvistska samlingen och letat fram föremål och konstverk att presentera för en samtida sommarpublik.

I museivärden är detta ett väl använt grepp; samtida bilkonstnär konfronteras med äldre artister och samlingar och dessutom med tidigare utställningsformer. En banbrytande konstnär inom området är Barbara Bloom, som låter möbler och ting vara budbärare och tillskriver relationen mellan objekten värde och mening. 1994 gjorde hon en installation med bójträstolar av Thonet på Museum für Angewandte Kunst i Wien som blivit en klassiker. Ett betydligt mer kritiskt perspektiv introducerade hennes amerikanske landsman Fred Wilson 1992 i granskningen av föremålssamlingen hos Marylands historiska sällskap betitlad *Mining the Museum*. De kulturhistoriska samlingarna gränsar också till det torrare arkivet och dokumentet. Sammantaget tycks allt detta ordnande utmana konstnärers tendenser både till nördighet och frosseri och frammana oanade drivkrafter.

I Härnösand har den Qvistska samlingen flerfaldiga gånger utsatts för granskningar av dagens aktiva konstnärer. Den återkommande företeelsen kan ses som ett sätt att uppfylla vad Elna Qvist skriver i sitt testamente 1958. De förmögna syskonen Elna och Nils Qvist levde på tillgångar som skapats av föräldrarna Nicolaus Donatus och Hedda Qvist under sågverksindustrins expansion i Ådalen och försörjde dem livet ut. Hemmet Strömnäs herrgård och sommarbostaden, nuvarande i Nensjö herrgård vid Sprängsviken, ligger inom Kramfors kommun. Men det blev Härnösands stad som mottog syskonens donation. Därmed också deras förhoppningar om att visa allt i ett framtida museum där, med Elnas ord, "samlingen bör ordnas på ett för ögat så tilltalande sätt som möjligt".

När man står inför de scenerier Sundström och Björkman skapat i konsthallen tycker man sig ändå stå inför något nytt som både är lockande och väcker intresse, för att inte säga begär. Konstnärerna har inte gjort några egna tillägg, deras insats är urvalet och exponeringen av objekt och konstverk, enligt egen utsago har de transformerat samlingen. Man rör sig i farlig närhet av TV-programmet Antikrundan. Med den

avgörande skillnaden att de tolkat och följt preferenserna hos två människor som gjorde samlandet till liv och gärning. Genom objekten uppstår ett porträtt av syskonen. Tingen talar i deras ställe. En respektfull fotodokumentation i konsthallens foajé åskådliggör deras internationella leverne med bilder från resor och längre vistelser i europeiska länder och i Nordafrika. Därefter tar Sundström och Björkman ett beslutsamt grepp över tingen och presenterar dem i tre rumsligt förankrade installationer.

Syskonens trädgårdsintresse har gett upphov till installationen Fransk trädgård, anlagd med podier som följer en trädgårds planlösning. Man stiger in och häpnar. Möbler i dyrbart utförande och stil, vissa tillverkade av den hyllade lokale bildhuggaren och möbelsnickaren Per Westman, får representera träd, buskar och prunkande växtlighet. Däremellan har Björkman och Sundström uppbådats en mängd blomsterprydda eller blommigt mönstrade objekt ur samlingen och hanterat dem som vore de perenner i rabatter eller marktäckare. Prydnadskuddar, en eldskärm, en ryamatta mönstrad med liljor och tulpaner, en blomsterkorg i porslin, en potpurrikruka. Exponerade smöraskar i fajans är långt ifrån några triviala bruksvaror utan pjäser som till ytterlighet dekorerats med pastorala motiv och blomsterimitationer.

I relationell anda har nio Härnösandsbor, i åldrar mellan fyra år och 91, bjudits in att välja sina favoriter i samlingen. De kommenterar sina personliga val i texter som åtföljs av katalogens sakliga och utförliga beskrivning av tingen: ett pompöst dryckeshorn, en trave enkla trätallrikar, en relief i elfenben med maritimt motiv, en orientaliskt inspirerad målning av Hilding Linnquist, ett pärlbroderat pipskaft (!).

Den tredje installationen exponerar den ordsfatt som kan lyftas fram ur texten i samlingens arkiv med 513 nummer. Ur de noggranna beskrivningarna av varje ting har konstnärerna hämtat ett enda utvalt ord. De enstaka orden har graverats i guld i spalter som blir till ett slags konkret poesi när man läser dem. De utvalda orden utgör ytterligare fynd ur samlingen att reflektera över. I vilket sammanhang ska jag tänka mig ordet *snåsen*? I installationen kombineras orden ur arkivet med en inspelad högläsning av Nils Qvists egna ord i självbiografin *Tur i oturen*.

Ingenstans redovisas vilken ekonomi som ligger bakom Sundstöms och Björkmans bearbetning och transformering av de Qvistska tingen. Och jag avstår från att ta reda på det. Istället låter jag mig imponeras. Inte bara av värdet och estetiken i syskonens materiella tillgångar, utan också av de båda konstnärernas grundlighet och frikostighet när de förmedlar sina fynd till oss betraktare. De har slagit på stort. Utställningen känns påkostad och välgjord, in i varje detalj. En diskret tacklista i slutet av utställningens

verkslista visar att många bidragit till hantverket och utförandet som bär fram de kostbara föremålen. Den visuella praktiken paras med noggranna uppgifter hämtade ur samlingens numrerade arkiv. Så här:

Prydnadskudde. *Tubformig. Tuskaftsvävt tyg med varp av gulmetalltråd och svart silkesinslag. Mittparti av jacquardvävt tyg i gulmetalltråd - svart silke. Stilisat växtornament. På var sida applicerade partier av bomullstygn med tryckt rosenmönster i rosa/lila. Fastsytt med och detaljer av rosa, lila, svart, silkesgarn - plattsöm. En gulmetalltofs i varje sida.*

Jag tillhör dem som uppskattar konkreta upplysningar medan jag ser en museiutställning istället för att hänvisas till internet då jag kommit hem. Genom att redovisa detaljerna görs de öppna för tolkning.

I Sverige har utställningsproducenten Eva Persson länge hävdat konstnärers lämplighet som skapare av museiutställningar. En uppgift som ofta överläts till scenografer eller arkitekter. Men på Härnösands konsthall är det konstnärer som lagt ribban, som står för urvalet, helheten och förmedlare av sammanhang. Högaktningsfullt, med gott spårsinne, men knappast kritiskt, har Sundström och Björkman tagit sig an tingen i samlingen och de två människorna ur det förgångna som står bakom den.

I väntan på tåget från Härnösand ser jag ett bildspel i resecentrum som lockar publik till konsthallen med den Matisse-målning som ingår i utställningen. Den är det högst värderade objekt som någonsin visats i TV-programmet Antikrundan. Tja, visst får man se denna målning av Matisse – på riktigt. Men Härnösands konsthall erbjuder just nu så mycket mer därutöver.

Text och foto: Margareta Klingberg

Volym 2014-07-06